

Länsstyrelserna

RUS – Regional Utveckling och samverkan i miljömålssystemet

Regional Årlig Uppföljning av miljömålen 2024 - Sammanfattning av miljömålet Levande skogar

Sammanfattning

Samtliga län menar att målet inte kommer nås till 2030 med rådande styrmedel.

Anledningen är bl.a. förlust av livsmiljöer. Höga naturvärden avverkas, tex kalkbarrskogar i Jämtland, en av Sveriges mest hotade, sällsynta och artrika skogstyp. Naturvärdena där kan inte återskapas inom överskådlig tid. Viktiga livsmiljöer minskar snabbare än de återbildas.

Miljöhänsynen har stora brister, tex skadas upp till 26% av kulturmiljöerna vid avverkning. Kulturmiljöer kan aldrig återskapas.

Många goda åtgärder utförs: utbildning, rådgivning, naturvårdande skötsel och avsättningar. Det ger positiva effekter, andelen död ved fortsätter tex öka i många län, men det är inte tillräckligt.

Ökad och jämn tilldelning av styrmedel behövs för formellt skydd, naturvårdande skötsel, ökat kunskapsunderlag och större variation i skogsbruket. Sektorsansvaret är avgörande och behöver förbättras.

Åtgärdsarbete för miljö kvalitetsmålet

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Under 2023 har både Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen i alla län arbetat med formellt skydd av skog genom att bilda naturreservat, biotopskydd och naturvårdsavtal, samt olika former av naturvårdande skötsel i skyddade områden. Åtgärder som friställning av träd, skapa flerskiktning, röjning och ringbarkning av inväxande gran, restaurera brynmiljöer, vård av kulturmiljöer, och veteranisering av ek har genomförts.
- Länsstyrelserna fortsätter arbetet med Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper, ÅGP. Arbetet fokuseras på ett urval arter och naturtyper. I Örebro län gynnas asknätfjäril med biotopvårdande röjningar där värdväxterna ask och olvon sparas och vindskyddade, ljusöppna och varma miljöer skapas. Åtgärderna görs bland annat i samarbete med Sveaskog. Det har även skett restaurering av skogliga rikkärr genom borttagning av igenväxningsvegetation för att gynna vädnnätfjäril och kalkkärrsgrynsnäcka.

- Skogsstyrelsen har i alla län erbjudit kostnadsfri rådgivning och ekonomiskt stöd via NOKÅS för åtgärder som främjar biologisk mångfald, kulturmiljövård, rekreation och friluftsliv. Stöd för liknande åtgärder har också betalats ut via EU:s Landsbygdsprogram, LBP. LBP har också finansierat fält- och digitala träffar med skogsägare och skogsbruket. Några teman för kampanjen var miljöhänsyn, lövskogsskötsel, särskilt viktiga arter och hänsyn till kulturmiljöer. Förväntad effekt är ökad förståelse och synergier. I södra Sverige har stöd betalats ut för Ädellövskogsbruk.
- Skogsstyrelsen fortsätter att inspirera till hyggesfritt skogsbruk genom träffar med markägare och aktörer och enskild rådgivning för privata markägare, dock i mindre omfattning än tidigare år.
- Åtgärder mot invasiva arter har rapporterats i Halland, Skåne. Jönköping, Västra Götaland och Västerbotten. Länsstyrelsen Västra Götaland och Västkuststiftelsen har bekämpat invasiva arter som jättebalsamin, blomsterlupin och parkslide i 20 skogsområden. Invasiva arter är ett växande problem i skogarna. Särskilda medel för åtgärderna finns inom förvaltningsanslaget.
- Inom EU-projektet GRIP on Life har Skogsstyrelsen i Blekinge, Jönköping, Kalmar, Västmanland, Gotland, Stockholm, Gästrikland och Jämtlands län genomfört vattendragsvandringar och rådgivningar om hänsyn till vattendrag och våtmarker i skogen. Mellanskog och Sveaskog har bidragit.
- I Jämtland har ökat fokus på bevarande av de unika, oceaniskt präglade granskogarna skett genom en fältdag med norska Miljödirektoratet.
- Fortifikationsverket inventerar skogens biologiska värden i Jämtland samt ökar variationen i skötsel och anpassar avverkningar till skogens naturliga processer.
- Länsstyrelsen i Kronoberg, Jönköping, Kalmar, Örebro, Södermanland, Uppsala, Västmanland, Jämtland, Västerbotten deltar 2022–2028 i EUprojektet Life2Taiga. Förväntad effekt är att gynna arter och livsmiljöer beroende av brand.
- I Blekinge har arbetsmarknadsprojekt, i samarbete med länets kommuner, genomfört friställning av skyddsvärda träd. I Värmland har arbetslagen genomfört insatser på flera fornlämningar så de kan bevaras och tillgängliggöras.

Åtgärder på kommunal nivå

- Flera kommunala naturreservat har bildats under året i Alvesta, Växjö, Örebro, Lekeberg och Faluns kommuner samt i Skåne.
- De flesta kommuner i Östergötland har fastställda naturvårdsprogram. Flera av dem, bland annat Linköping, Kinda och Motala kommuner har uppdaterat sina program för skogsmark med hjälp av LONA-bidrag. Motala har inventerat sumpskogar för att förbättra landskapets vattenflödesbalans.
- Under perioden beviljades inga nya LONA-projekt på grund av resursbrist, men flera avslutades. Kalmar kommun har restaurerat ekmiljöer och genomfört en krontäckningsanalys som underlag för grönplanering, medan Emmaboda och Vimmerby har gjort åtgärder för att tillgängliggöra tätortsnära skogar för friluftsliv, med exempelvis vandrings- och terrängcykelleder.

- Flera kommuner anger att de tillämpar hyggesfria metoder i den kommunägda produktionsskogen, tex Ovanåker, Hudiksvall, Ljusdal, Bollnäs, Växjö, Östersund och Umeå. Många nämner även naturvårdsskötsel och naturvårdshuggningar som utförts. Andra, som Vaggeryds kommun, planerar att börja med hyggesfritt.
- I Nyköpings kommun arbetar man med att elever i årskurs 4 får uppleva en heldag i naturen. Projektiden sträcker sig fram till år 2027.
- Östersunds kommun har utfört naturvärdesinventeringar samt identifierat samt diskuterat värden och skötsel av kalkbarrskog.
- Vansbro kommun har med stöd av LBP genomfört två skötselåtgärder för att bevara och gynna viktiga lövskogsbiotoper. Kommunen har också infört en ny skogsskötselplan som prioriterar rekreation och naturvård och gynnar löv i så stor utsträckning som möjligt. Kommunen prioriterar cirka 30 % av sitt innehav för naturvård och rekreation.
- Skellefteå och Umeå kommuner har genomfört lövgynnande åtgärder i flera områden som förbättrat grön infrastruktur inom ÅGP vitryggig hackspett. Umeå kommun har genomfört lövgynnande åtgärder i ett naturreservat, brandeferliknande åtgärder i ett annat och inom kommunens ÅGP för vitryggig hackspett har veteranisering och lövgynnande åtgärder utförts.
- I Kilsbergen har länsstyrelsen, kommuner, Region Örebro län, Sveaskog och Försvarsmakten startat en samverkan kring friluftsliv, turism och regional utveckling.

Åtgärder inom näringslivet, särskilt sådana som föranletts av styrmedel

- Åtgärder inom näringslivet som särskilt föranletts av styrmedel är främst åtgärder med stöd av Nokås och LBP. Dessa stöd har delfinansierat åtgärder i merparten av länen.
- Skogsbruket använder Skogsstyrelsens kompetens inom rådgivning och utbildningar exempelvis om hyggesfritt skogsbruk, artkunskap, naturvårdande skötsel och målbilder
- Frivilliga avsättningar är en ofta återkommande insats som näringslivet gör.
- Skogssektorn har i en nationell samverkansprocess initierad av Skogsstyrelsen tagit fram delmål, så kallade Gröna steg, för Levande skogar. Sedan 2022 finns det nu 7 Gröna steg som kopplar till tre av preciseringarna för Levande skogar.
- Projektet Mera tall har fortlöp med målet att uppnå balans mellan fodertillgång och viltstammar.
- Arena skog är ett treårigt samverkansprojekt i Västra Götaland som fokuserar på kunskapsöverföring och forskning kring skogens utmaningar. Målet är att skapa ett långvarigt samarbete mellan skogsföretag, forskare och offentlig sektor. Projektet leds av Gröna Klustret Nuntorp tillsammans med SLU och Hushållningssällskapet. Det finansieras av EU, Fyrbodals kommunalförbund och Västra Götalandsregionen och pågår till 2025.
- Södra har infört nya roller som stöd kring miljöhänsyn och genomfört revisioner och uppföljningar av miljöarbetet. De har anordnat utbildningar för sin personal

och entreprenörer om skogar med höga naturvärden och hantering av naturvårdsarter. Södra deltar i EU-projektet Grip on Life. De har bedrivit naturvårdande skötsel på egen och på skogsägarnas marker, delvis med stöd från NOKÅS för att utveckla eller bibehålla aktuella naturvärden.

- Holmen arbetar med att öka andelen lövdominerade arealer fram till 2025 som en del av arbetet med Gröna steg, med insatser som gallring, plantering och att låta löv komma upp i fuktiga partier. De satsar också på att öka arealerna natur- och kulturvårdande skötsel. I Stockholms län har de röjt för att gynna Asknätfjäril, i Gävleborg naturvårdsbränningar för att gynna mosippa. De har också restaurerat häckningslokaler för vittryggig hackspett, blottat mineraljord för ortolansparv samt genomfört naturvårdsbränningar till förmån för raggbock.
- Mellanskog deltar i EU-projektet Grip on Life där de etablerat vattenslingor på medlemmars fastigheter. Åtgärder har genomförts för att gynna vattenmiljön och informationsskyltar har satts upp. Medverkande medlemmar har blivit lokala ambassadörer för vattenfrågor. Projektet pågår i Gotland, Gästrikland, Hälsingland och Härjedalen. Mellanskogs bidrag avslutas under 2024.
- Sveaskog utförde under 2023 naturvårdande skötsel på ca 205 hektar. Åtgärderna var bla röjning av gran i lövrika bestånd och frihuggning av naturvärdesträd i äldre skogar. De utförde också punktbränningar där enskilda träd brändes, katades och ringbarkades. Sveaskog har utbildat sin personal i naturvårdsbränning och om sandtallskogar.
- Visby stift anger att de vårdar 38 gotländska ängen samt bedriver och utökar sitt hyggesfria skogsbruk. Västerås stift har naturvårdsavverket för att gynna arter i ett gammalt tallbestånd.
- SCA har genomfört åtgärder i Västernorrland, Västerbotten, Norrbotten och Jämtlands län som. naturvårdande skötsel, skapat strukturer i produktionsskog, arbetat med hyggesfria metoder och förstärkt hänsyn och friluftsskog. De har anpassat hänsyn kopplat till ÅGP för att gynna arter som karelsk barkfluga, liten aspgelélav och tallkapuschongbaggar. Artekursion och kalibrering av naturvärden med intern personal har genomförts. SCA och Skogsstyrelsen har arrangerat en målbildsexkursion samt utfört stambränning för att skapa brandljud på tallar.
- Kopparfors har i Gävleborgs län utfört naturvårdsbränningar och naturvårdande skötsel samt registrerat 161 hektar skog med höga naturvärden som frivilliga avsättningar.

Åtgärder, styrmedel och beslut som motverkar måluppfyllelse

Minskade anslag till Länsstyrelserna märks bland de regionala uppföljningarna. Flera län beskriver minskad skötsel i reservat och nedprioriterat arbete med ÅGP för hotade arter. Medel för att minska slitage och bevara skogs rekreativvärde har minskat i Dalarnas län. Minskad finansiering för bekämpning av almsjuka rapporteras från Gotland, trots att almens framtid hänger på fortsatt bekämpning.

Osäker och ojämn medelstilldelning för skydd och skötsel märks framför allt på Skogsstyrelsen. Arbetet blir mindre effektivt. Markägarnas initiativ att skydda skog underlättas inte av ryckigt och osäkert anslag.

Rättsutvecklingen inom artskydd innebär ökade prioriteringar och automatgranskning inom Skogsstyrelsens tillsyn. Hänsynskrävande biotoper och kulturmiljöer riskerar att inte prioriteras eller missas.

Det saknas tillräcklig statistik om påverkan på skog med höga naturvärden vid olika skogsbruksåtgärder, körskador och transport över vattendrag. Kunskapen om vilka naturvärden som försvinner vid avverkning är bristfällig. Kunskap om var hotade arter och värdefulla skogsmiljöer finns saknas till stor del. Flera av preciseringarnas indikatorer saknar uppdaterade data vilket försvårar den regionala bedömningen.

Sedan 2019 måste skogsaktörer själva ansöka om tillstånd hos Länsstyrelsen vid avverkningar som påverkar registrerade fornlämningar. Resultat från 14 län visar att endast cirka 37 % av alla avverkningar inom 30 meter från en registrerad fornlämning, inkom till Länsstyrelserna år 2023. 2015 var det 93 %. Detta är en ökning av förnygringsavverkningar utan tillstånd enligt kulturmiljölagen, vilket innebär en större risk för skador på fornlämningar i skogsbruket.

Pga budgetläget har få eller inga nya kommunala projekt beviljats bidrag inom ordinarie LONA. 2023 sökte tex 8 kommuner i Örebro län LONA-finansiering för sammanlagt 14 projekt. Samtliga avslogs.

Tillståndet och målbedömning för miljökvalitetsmålet

Samtliga län bedömer att miljökvalitetsmålet Levande skogar inte kommer nås till 2030 med de idag beslutade styrmedlen.

15 län anger en negativ trend. 6 län anger en neutral trend.

Inget län har i år ändrat sina bedömningar av trenden för utvecklingen av miljötillståndet.